

Een bijzondere presentatie in het Van Gogh Museum

Het is altijd een feest om een nieuwe aankoop voor het eerst op zaal te zien. Maar zelden is een aanwinstpresentatie zo overtuigend als die van *Het hooien, Éragny* van Camille Pissarro in het Van Gogh Museum. Het museum heeft op twee wandjes een minitoonstelling ingericht die op voorbeeldige wijze laat zien hoe goed dit schilderij op zijn plaats is in de collectie.

Foto: Luuk Kramer

Zelfportret

Vincent van Gogh
1887. Olieverf op karton, 41 x 33 cm
VAN GOGH MUSEUM,
AMSTERDAM (VINCENT
VAN GOGH STICHTING)

Van Gogh en het pointillisme

Van Gogh experimenteerde in 1887 met het pointillisme. Deze stijl bestaat uit het systematisch aanbrengen van kleine verftoetsen (pointillé) in verschillende kleuren die, van enige afstand bekeken, een geheel vormen. Dit had tot doel de intensiteit van licht en kleur te vergroten. Van Gogh beschouwde het pointillisme als de belangrijkste kunstontwikkeling van het moment en werd geïnspireerd door het werk van onder meer Georges Seurat en Camille Pissarro.

Recentelijk heeft het Van Gogh Museum twee pointillistische werken uit 1887 van Camille Pissarro (1830-1903) weten aan te kopen, waardoor nu voor het eerst zijn invloed getoond kan worden op Van Goghs pointillistische werk. Vincent van Gogh en Camille Pissarro ontmoetten elkaar aan het einde van 1886 of het begin van 1887 en de ervaren 'père Pissarro' groeide uit tot een soort mentor voor Van Gogh. In de toepassing van het pointillisme koos Van Gogh, net als Pissarro, voor een minder systematische techniek, waarbij hij de verf gevarieerd en vrij opbracht. Zo wisselde hij lange streken en korte toetsen met elkaar af.

Lente op La Grande Jatte

Georges Seurat
Ca. 1882-86. Olieverf op paneel, 15,2 x 25 cm
BRUIKLEEN PARTICULIERE COLLECTIE

De Seine bij Courbevoie

Georges Seurat
Ca. 1883-84. Olieverf op paneel, 37 x 45,3 cm
VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM

De Parijse periode van Van Gogh viel samen met de opkomst van Georges Seurat als leidende figuur van het pointillisme. Ook Van Gogh erkende Seurats belang als grondlegger van deze schilderijstijl en bijbehorende kleurentheorie. Van Gogh experimenteerde een aantal keer met Seurats strikte en tijdrovende uitvoering van het pointillisme, maar koos uiteindelijk voor een vrijere variant.

Nieuwe aanwinsten: **Pissarro** New acquisitions: **Pissarro**

Koehoedster bij ochtendzon

Camille Pissarro

1887. Gouache en potlood op papier,
20 x 26,5 cm

VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM

(Aangekocht met middelen uit het
legaat van mevrouw Maïté Dubocquet)

Tussen begin 1886 en de zomer van 1888 paste Pissarro met volle overtuiging het pointillisme toe in verschillende materialen. Op deze gouache is een koehoedster in de vroege ochtendzon te zien. Pissarro heeft het pointillé overtuigend ingezet om de lichteffecten rondom de vrouw weer te geven. Met dit werk heeft het Van Gogh Museum een prachtig voorbeeld van een pointillistische tekening weten te verwerven.

Het hooien, Éragny

Camille Pissarro

1887. Olieverf op doek, 51 x 66 cm

VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM

(Aangekocht met steun van het Claude Monet
Fonds van de Vereniging Rembrandt, de BankGiro
Loterij, de Mondriaan Stichting en het VSBfonds)

In de zomer van 1887 schilderde Pissarro een van zijn mooiste pointillistische doeken, *Het hooien, Éragny*. Op het schilderij verbeeldde hij de bedrijvigheid van het hooiseizoen in het Franse dorpje Éragny, waar de kunstenaar samen met zijn gezin woonde. De verschillende hooimijten en boerenfiguren zorgen voor een dynamische compositie, die wordt versterkt door de levendige verfstreken in de lucht. Het hooi op de voorgrond is opgebouwd uit felle tinten rood, oranje, roze, paars en groen. De kunsthandelaar Theo van Gogh, Vincents broer, kocht het werk direct van de kunstenaar op 8 augustus 1887.

**Montmartre: achter
de Moulin de la Galette**

Vincent van Gogh

1887. Olieverf op doek, 81 x 100 cm

VAN GOGH MUSEUM, AMSTERDAM

(VINCENT VAN GOGH STICHTING)

Het hooien, Éragny 1887

Camille Pissarro (Saint-Thomas 1830 - 1903 Parijs)

Van Gogh Museum
Amsterdam

1887. Olieverf op doek, 51 x 66 cm

Gesigneerd en gedateerd rechtsonder C. Pissarro. 1887.

Herkomst: Particuliere collectie via Sotheby's, Londen (2010)

Het uitbreiden van de bescheiden groep pointillistische schilderijen stond al enkele jaren hoog op het wensenlijstje van het Van Gogh Museum.

Deze deelcollectie, met werken van onder anderen Georges Seurat en Louis Hayet, bood voorheen onvoldoende houvast om een representatief beeld te geven

van het pointillisme ten tijde van Van Goghs verblijf in Parijs in de jaren 1886-1888. Ook volstond de groep niet om de belangrijke invloed van deze kunstenaars op de ontwikkeling van Van Goghs eigen techniek en kleurgebruik in Parijs aan het publiek inzichtelijk te maken.

Toen de mogelijkheid zich voordeed om een pointillistisch schilderij aan te kopen van Camille Pissarro – die in Van Goghs Parijse tijd voor de jonge kunstenaar als een soort mentor fungeerde – was de interesse van het

‘Nieuwe deelnemers van harte welkom’

museum dan ook meteen gewekt. De onbetwistbare zeldzaamheid van dergelijk werk van Pissarro op de openbare kunstmarkt maakte het aanbod extra bijzonder: tussen de zomer 1886 en het einde van 1887 produceerde hij slechts vijftien doeken die qua techniek vergelijkbaar zijn met *Het hooien, Éragny*. Acht hiervan bevinden zich reeds in museale collecties.

Binnen de pointillistische fase in Pissarro's oeuvre vormt *Het hooien, Éragny* een van de hoogtepunten. Het schilderij laat op overtuigende wijze zien hoe de kunstenaar het systematische pointillisme van zijn jonge collega's Georges Seurat en Paul Signac vertaalde naar een losse, oorspronkelijke variant, waarbij hij een groot gevoel voor lichtnuances en kleurcontrasten demonstreerde. Door de zeer goede staat waarin het doek zich bevindt, hebben de originele kleuren nog niets aan kracht ingeboet. Ook heeft het schilderij een bijzondere link met kunsthandelaar Theo van Gogh, Vincents broer, die het werk in 1887 direct van Pissarro kocht.

Dankzij de vrijgevigheid van onder andere het Claude Monet Fonds van de Vereniging Rembrandt, slaagde het Van Gogh Museum er eind 2010 in *Het hooien, Éragny* toe te voegen aan de collectie. Een kleine maand eerder had het museum een zeer fraaie pointillistische gouache van Camille Pissarro weten te verwerven, *Koienhoedster bij ochtendzon*, eveneens uit 1887. Door deze mooie toevalstreffer ontstond de mogelijkheid om beide werken tegelijkertijd aan het publiek te presenteren. Omdat de nieuwe aanwinsten zo goed aansluiten bij de pointillistische werken die zich al in de verzameling bevonden en zij op overtuigende wijze de invloed van Pissarro's pointillisme op Van Gogh weergeven, werd besloten ze in deze context te tonen. Door de twee aanwinsten te hangen tussen onder andere Van Goghs *Montmartre: achter de Moulin de la Galette* en Georges Seurats pointillistische studie van de Seine bij Courbevoie, wordt de bezoeker in staat gesteld de werken zelf te vergelijken.

Het aankopen van *Het hooien, Éragny* was voor het Van Gogh Museum een uitgelezen kans. De bijzondere combinatie van factoren – het belang van een dergelijk werk voor ons begrip van Van Goghs Parijse experimenten in kleur en techniek, de uiterste zeldzaamheid van Pissarro's pointillistische werken, de affiniteit die het verbeelde onderwerp heeft met Van Goghs werk, de esthetische aantrekkingskracht, de uitstekende conditie van het doek en de historische band met Theo van Gogh – maakt dat het schilderij ideaal binnen de collectie past. *Het hooien, Éragny* zal nog tot 1 september zijn te zien in de hierboven beschreven context. Hierna zal het schilderij een andere prominente plaats binnen de vaste opstelling krijgen♦

Suzanne Veldink
Assistent-conservator

Een uitgebreid artikel over de aankoop van *Het hooien, Éragny* is te vinden op www.verenigingrembrandt.nl

De aankoop van *Het hooien, Éragny* door Camille Pissarro voor het Van Gogh Museum is gesteund vanuit het Claude Monet Fonds van de Vereniging Rembrandt. Dit Fonds op Naam, bedoeld voor de verwerving van impressionistische schilderkunst, werd eind 2009 ingesteld door een echtpaar in Haarlem. De initiatiefnemers willen anoniem blijven, maar vertellen graag over hun passie.

Dit schilderij door Pissarro is de eerste aankoop vanuit het Claude Monet Fonds. Hoe voelt dat? 'Voorafgaand aan de aankoop werden wij op een voorbeeldige wijze voorzien van de desbetreffende documentatie en argumentatie. Daardoor voelden we ons betrokken bij het aankoopproces. De aankoop paste naadloos in de doelstelling van het fonds. De presentatie in het Van Gogh Museum gaf ons een gevoel van grote voldoening. Het is een unieke ervaring om een opgetogen museumdirecteur een prachtig schilderij te zien presenteren waaraan ons fonds een bijdrage heeft kunnen leveren, hoe relatief bescheiden ook.'

Waar komt die liefde voor het impressionisme vandaan?

'De sfeer die het spel van licht en kleur weet op te roepen heeft ons bij de impressionistische schilders altijd geboeid. Van Monet hebben wij veel gezien. Zijn *Waterlelies*, zoals die onder andere te bewonderen zijn in musea te Parijs, Zürich en Basel (Fondation Beyeler) hebben grote indruk gemaakt. Hier beleefden wij de natuur in optima forma. Het fonds mag van ons de naam van Monet met ere dragen.'

Wat beoogt u met dit Fonds op Naam?

'De Vereniging Rembrandt heeft ons altijd rijkelijk beloond met haar prachtige Bulletins, haar ontvangingsten en met de Rembrandtkaart die ons zonder omhaal gratis toegang verleent tot vele musea. Wij stellen hier graag iets tegenover. Nu wij op leeftijd zijn gekomen willen wij uit dankbaarheid een langdurige bijdrage leveren voor de verwerving van schilderkunst voor Nederlandse musea. Het aller mooieste zou voor ons zijn wanneer ook andere liefhebbers dit idee zouden omarmen, zodat het fonds zich kan ontwikkelen tot een echt themafonds met een omvang die er werkelijk toe doet wanneer zich een interessant aankoopmoment voordoet.'

Zijn de middelen van het Claude Monet Fonds toereikend om goede impressionistische kunst te kopen?

'Impressionistische schilderkunst vormt een uiterst kostbare categorie van kunst. Het fonds in zijn huidige omvang kan bij aankopen slechts zeer bescheiden bijdragen leveren. Daarbij komt dat de overheid zich noodgedwongen steeds verder terugtrekt uit de kunst- en cultuursector. Daarom is het

noodzakelijk dat wij als kunstliefhebbers naar vermogen de ontstane lacunes gezamenlijk opvullen. Het is dan ook van groot belang de omvang van het fonds te vergroten. Graag bevelen wij gelijkgestemden van harte aan om zich bij ons fonds aan te sluiten.'

Wat zou u willen zeggen tegen mensen die overwegen bij te dragen aan het Claude Monet Fonds?

'Ons besluit om dit fonds te stichten kwam voort uit de wens om nog bij leven iets van onze welvaart met anderen te delen en iets duurzaam achter te laten voor de komende generaties. Zoals wij al aangaven heeft dit al snel iets heel moois opgeleverd waaraan wij veel voldoening ontleen. Deze ervaring gunnen wij alle vrienden van de Vereniging Rembrandt en wij hopen dat wij velen hiermee een 'kleurrijk' perspectief hebben geboden.'

De oprichters van het Claude Monet Fonds over de Vereniging Rembrandt

'Directie, Bestuur en de vele adviseurs verdienen groot respect voor hun onvermoeibare inspanningen. Dankbaarheid past bij de prachtige aanwinsten die zij in een niet aflatende stroom tot stand helpen brengen. Een recente veelbelovende ontwikkeling vormt de goed bezochte bijeenkomst voor leden waar museumdirecteuren hun gedroomde aankopen mochten toelichten en aanprijzen. Deze formule draagt zeker bij aan een grotere betrokkenheid van de leden. Op onverwachte wijze kunnen hiermee successen worden geboekt. Het Bestuur zou er goed aan doen de formule tot een traditie te verheffen.'

Directeur Axel Rüger in gesprek met een journaliste over de nieuwe aanwinst

Foto: Co de Kruijf

